

ПОРІВНЯЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК МОВНІ МАРКЕРИ АСОЦІАТИВНОСТІ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ ЛЕСИ УКРАЇНКИ

Представлено асоціацію як засіб віддзеркалення в мові об'єктивної дійсності та зв'язків і відношень у внутрішньому світі людини. Осмислено зв'язок характеру асоціативного плану поезій Леси Українки зі способом введення в текст порівняння. Проаналізовано взаємодію лексичного складу порівняння з текстом. Виявлено текстові та перцептивні асоціації, що формують образну систему художнього твору.

Ключові слова: асоціація, порівняння, асоціативна діада, асоціативні паралелі, текстова асоціація, перцептивна асоціація.

Марія Заборная. СРАВНИТЕЛЬНЫЕ КОНСТРУКЦИИ КАК ЯЗЫКОВЫЕ МАРКЕРЫ АССОЦИАТИВНОСТИ ПОЭТИЧЕСКОГО ТЕКСТА ЛЕСИ УКРАИНКИ

Представлена ассоциация как средство отражения в языке объективной действительности, а также связей и отношений во внутреннем мире человека. Осмыслена взаимосвязь характера ассоциативного плана поэзии Леси Украинки со способом введения в текст сравнения. Проанализировано взаимодействие лексического состава сравнения с текстом. Выявлены текстовые и перцептивные ассоциации, формирующие образную систему художественного произведения.

Ключевые слова: ассоциация, сравнение, ассоциативная диада, ассоциативные параллели, текстовая ассоциация, перцептивная ассоциация.

Maria Zaoborna. COMPARATIVE STRUCTURES AS LANGUAGE MARKERS OF ASSOCIATIVITY IN LESIA UKRAINKA'S POETIC TEXT

The association as the means of reversing the objective reality and connections and relations in the inner world of a human being has been presented in the paper. The connection of associative plan of Lesya Ukrainks's poems with the way of comparison introduction into the text has been realized. The interaction of lexical composition of the comparison with the text has been analyzed. Text and perceptive associations which form the image system of a fiction piece of writing have been defined.

Key words: association, comparison, associative dyad, associative parallels, text association, perceptive association.

Актуальна проблема досліджень сучасного мовознавства – проблема відповідності об'єктивного світу та його віддзеркалення в мові. Закономірно, що це веде до осмислення способів формування ментальної та вербальної картин світу індивіда. При цьому актуалізується світ текстів, що виступають засобами репрезентації світобачення суб'єктів мовлення. Іншими словами, крізь призму тексту презентується внутрішній рефлексивний світ людини.

Мовомислення митця виявляється в системі побудови асоціативно-смыслових мереж художнього тексту. Вони пов'язані з асоціативністю як феноменом, притаманним людському мисленню загалом. Асоціація при цьому визначається як «тимчасовий нервовий зв'язок між двома й більше психічними явищами (відчуттями, уявленнями, почуттями, думками, образами тощо)» [11, с. 235]. Тим самим простежується своєрідне перетворення дійсності в суб'єктивну реальність та кристалізація на основі цього асоціативного уявлення про світ. Мову ж можна розглядати як один із засобів формування такого уявлення.

Класична асоціаністська теорія узгоджується з ученням Аристотеля, який висунув три принципи асоціації ідей – внаслідок подібності, суміжності та контрасту [10, с. 27]. Водночас універсальний характер людського мислення не заперечує індивідуального стилю асоціювання. Так, асоціативно пов'язані у свідомості людини феномени утворюють асоціативну діаду. В ній, з одного боку, виділяється актуалізатор як фрагмент дійсності, що пізнається суб'єктом, з іншого – зумовлений ним асоціат. Асоціат входить у систему фонових знань суб'єкта. Його поява суб'єктивно-індивідуальна й засвідчує оригінальність психічного життя кожної людини. Ймовірно, що саме координація універсального й індивідуального продукує художній текст, а організація асоціативно-смыслових мереж, яка корелює з індивідуально-авторським асоціативно-художнім уявленням про світ, є одним із шляхів надання тексту художньо-творчого спрямування.

Характер асоціювання митця-письменника репрезентують мовні одиниці, що маніфестують створену ним текстову матерію. З них найбільш релевантними для експлікації асоціативного мислення виступають порівняльні синтаксичні конструкції. Певною мірою це мотивується тим, що саме порівняння репрезентує людське мислення з його асоціативністю та напрямком від знаного до незнаного, чим розкриваються нові, невідомі аспекти вже відомого. Відповідно порівняння твориться на основі асоціативних зв'язків та відношень між предметами і явищами об'єктивного світу. Можна поправити, що порівняння лежить у внутрішній природі людини – воно відтворює не стільки побудовані на асоціації відношення подібності й відмінності між реально існуючими об'єктами, скільки зв'язки та відношення у внутрішньому світі людини, що закріплюються в її слові. Це узгоджується з міркуваннями К. І. Мізіна: «Когнітивний заряд порівняння значною мірою спрямований не на дзеркальне відображення емпіричної дійсності, а на принцип Л. Вітгенштейна «бачити як» та на принцип І. Канта «нібито» (als ob)» [7, с. 64]. Однак у будь-якому разі в когнітивному плані порівняння є моделлю думки, «основною ланкою в якій є наявність асоціативних відношень» [9, с. 6].

Експлікація порівняльною конструкцією механізму асоціювання стала одним із аспектів досліджень автора цієї статті [2; 3; 4]. У цьому плані окреслились деякі узагальнення: 1. Зв'язок одного стану мислення з іншим активує пізнавальну діяльність. Зокрема, поява асоціата детермінує наступну когніцію, що зводиться до встановлення подібності/відмінності двох предметів, явищ чи ситуацій. Тим самим суб'єкт пізнання реалізує когнітивну модель порівняння, де виокремлюються: а) об'єкт порівняння (те, що порівнюють); б) еталон порівняння (те, з чим порівнюють); в) спільна ознака порівняння [6, 8]. 2. Когнітивна асоціативна діяльність суб'єкта втілюється в порівняльній конструкції, що виступає елементом мовної системи. При цьому складові асоціативної діади узгоджуються з компонентами порівняльної конструкції. 3. Екстраполяція асоціативної діади на структуру актуалізує кореляції: актуалізатор \approx об'єкт порівняння, асоціат \approx еталон порівняння, підстава для асоціації \approx спільна ознака порівняння. 4. Конструювання порівняльних одиниць стає виявом буття в мові людини, яка виступає суб'єктом асоціативного пізнання й творцем асоціативної картини світу. Одним із підходів до розуміння такої картини є аналіз порівнянь, представлених у площині художнього тексту, де вербалізація корелятивних в асоціативному плані фрагментів формує асоціативну канву, що узгоджується з митцевим асоціативним уявленням про світ.

Мета статті – осмислити порівняння в контексті організації асоціативно-вербальної площини поетичного тексту Лесі Українки. Мету увиразнюють певні теоретичні зауваги, що виформовують робочу гіпотезу: 1. В основі порівняння лежать асоціативні відношення у внутрішньому світі людини. 2. Характер асоціації зумовлює лексико-семантичне оформлення порівняльної конструкції. 3. Порівняльні конструкції, що репрезентують асоціативні відношення, визначають асоціативно-вербальне поле тексту. 4. Асоціативно-вербальне поле тексту корелює з когнітивними механізмами та мікрокосмосом митця слова.

Маркована порівнянням асоціативно-вербальна сітка віршованого тексту Лесі Українки становить індивідуальну картину світу поетеси. Насичений порівняннями її ідіостиль увиразнюють структури з модально-порівняльними сполучниками на зразок: *Ранком зимовим*

дїброва мовчала, **Наче** замерла сумна, Тїльки рясним верховїттям шептала Вічнозелена сосна («Сосна»); **Стали в саду кипариси стїною** Оберїгати в оселї спокою, Лаври – **наче** зсушила журба, Тихо, журливо кива головою, Віттям плакучим верба («Надсонова домївка в Ялтї»); Я сьогоднї в тузі, в горї, **Мов** у яснїм снї, – **Отруїли** яснї зорї Серденько менї («Зоряне небо»); **Вже пролетїв, немов** пташка зальотна, **Весняний той час**, – **Осїнь холодна, осїнь вїльготна** Панує у нас («Спївець»). З одного боку, вони постають, як світ крїзь призму митцевого Слова, з іншого – усвідомлюються як результат перцепції (дїяльності органїв чуття). Відповїдно асоціативну канву поезїй Лесї Українки визначає переплетення текстових та перцептивних асоціацій. На цїй основї мету статтї увиразнюють завдання: 1. Простежити механїзми формування текстових асоціацій та виявити їх лїнгвальнї сигнали в структурї порївняльних конструкцій. 2. Окреслити шляхи імплантації в порївняльнї конструкції перцептивних асоціацій.

Текстовї асоціації вимальовуються при зїставленнї лексичного складу об'єктної частини порївняння з контекстним оточенням. При цьому для ідіостилю Лесї Українки характернї: 1) лексичне дублювання в тексті словесного наповнення об'єкта порївняння; 2) включення слів-об'єктів порївняння в коло словесних вїдповїдникїв, об'єднаних лексико-тематичною спїльнїстю; 3) актуалїзація «семантичної пам'ятї»; 4) лексико-семантична координація об'єктної компаративної частини з основою порївняння.

Взаємодїя лексичного складу порївняння зї словесною матерїєю вїрша у планї дублювання контекстно обмежена: лексична пїдтримка порївняння включається в сумїжний контекст. Так, дублювання слова-об'єкта порївняння реалїзується в поезїї «Грїшниця»: *Лежала цїлий день без пам'ятї слаба, але надвечір їй вернувся тямок, Одкрїла очї, глянула навколо: Склепїння бїле, образ і лампада І бїля лїжка, наче другий образ, Бїда дївчина в чорному убраннї.* Координація тотожних вербальних комплексїв, де об'єкт порївняння можна витлумачити як прецедентний текст, простежується у вїршї «Мрїї» з циклу «Кримськї вїдгуки»: *Чи се лютий бїль у мене Тихий стогїн вириває, Чи то стогне бранець-лицар, знемагаючи на рани: «Хто живий у сьому замку? Хто тут має серце в грудях? Другом будь, зїйди на везу, Подивись на бойовисько! Подивись на бойовисько, Хто кого перемагає? Чи над лавами ще в'ється корогва хрещата наша? Коли нї, – зїрву завої! Хай джерелом кров полетється, Будь проклята кров ледача, Не за рїдний край пролита!»* А далї сюжет рухається, начебто переходячи до нової теми: *Не вчувається здалека Дикий гомїн з бойовиська. Так і хочеться гукнути, Наче лицар мрїї дїтячих: «Хто живий? Зїйди на везу, Подивися наоколо! Подивись, чи в полі видно Нашу чесну короговку? Коли нї, не хочу жити, Хай менї вїдкрїють жили, Хай джерелом кров полетється, Згину я вїд згуби кровї. Будь проклята кров ледача, Не за чесний стяг пролита!..»* Асоціативне поєднання минулого і сьогодення формує образну репрезентацію внутрїшнього неспокою, горїння лїричної героїні, драми становлення її позиції. Найявнїсть же лексичних дублетїв у тексті пїдкреслює єднїсть для цього фрагмента пластичного образу, монолїтнїсть асоціацій, що його сформували.

Як правило, поява асоціації мотивується попереднїм контекстом і виступає як завершений у виглядї порївняння словесний вираз художнього образу. При цьому для поетичного мовомислення Лесї Українки бїльш характерною є актуалїзація порївняння в контекстї групи слїв, об'єднаних лексико-тематичним зв'язком, що розвивається поза залежнїстю з темою поетичного твору. Так, порївняння маркує асоціативно-вербальну сїтку твору «Поет пїд час облоги»: *Он пїсня з високого мура лунає. По мурах одважний стрїлець походжає. Поет не боїться вїд ворога смертї, Бо вїльня пїсня не може умертї. То ж вїн з ворогами і з лихом жартує І вїршї, мов легкїї стрїлки, гартує.* Асоціативна лексико-тематична діада *стрїлець / стрїлки* не пов'язана з лейтмотивом поезїї як осмисленням призначення митця і слова, однак сформована на її основї компаративна конструкція створює пїдпорядкований темї твору образ слова як зброї. Подїбне асоціативне конструювання тексту простежується в «Дочці Ієфая»: *Я золотим квіткам вїддам всї мрїї, а вїтровї свою дївочу волю, мов пелюстки, обсиплються бажання, у світ пуцу з пїснями всї думки.* В «Уривках з листа» образна асоціація тексту

узгоджується з ширшим колом лексико-семантичних відповідників: *Я тільки що знов прочитала Ваш дужий, неначе у крицю закований, Міцно узброєний вірш.*

Марковані об'єктами порівняння лексико-тематичні об'єднання одиниць поетичного тексту Лесі Українки можуть утворювати асоціативні паралелі. Так, дві паралелі виокремлюються в асоціативній канві вірша «Fiat pox!»: *Скрізь марища з хаосу виринали, Лиха зараза, голод, злидні, жах – Несвітський жах усім морозив душу: І найодважнішим ставало жаско, Голодні крики слухаючи й стогін, Що виринали, наче зо дна моря, З юрби великої і темної* (лексико-тематичні відповідники поєднують спільні семи: *велика юрба / море – «стихія», «багато»; темний / дно – «без світла»*). Монолітність асоціацій формує асоціативну паралель у творі «Іфігенія в Тавриді»: *Ти, Прометею, спадок нам покинув Великий, незабутній! Тая іскра, Що ти здобув для нас від заздрих олімпійців, Я чую пал Ї в своїй душі, Він, мов пожежі племін, непокірний...* Реалізуючись паралельно, семантично близькі асоціативні діади об'єднуються в єдину асоціативно-вербальну сітку *іскра – пал // племін – пожежа*, на основі якої формується поетичний образ квінтесенції людського духу.

Асоціативна основа тексту Лесі Українки виявляє тенденцію до ускладнення з огляду на нанизування паралелей, як-от у поезії «Співець»: *Глухо і сумно кругом на просторі. Мій гай сумний! Кинув співець тебе в тузі та горі, Тебе й край рідний. Тиша така тепер всюди панує. Лиш в листі сухім Вітер зітха, мов дріада сумує Із жалем глухим.* Переживання гнітючої тиші досягається у творі з огляду на чотири асоціативні потоки (паралелі), пов'язані з лексико-тематичними та словесно-дублетними об'єднаннями *глухо, тиша / глухий; сумно, сумний / сумує; туга, горе / жаль; гай, листя / дріада.*

Текстова підтримка поетичних асоціацій узгоджується з багатоплановістю мислення поетеси, якій підвладна «семантична пам'ять» вживаного нею слова. Леся Українка тонко відчуває багатозначність лексичних одиниць свого тексту. Зокрема, полісемія, розвинена на основі метафоричних переносів, стає поштовхом для ретроспективного огляду асоціацій, що спонукали до метафори. Для прикладу можна ще раз звернутись до сформованого на базі текстової підтримки фрагменту *мов пелюстки* [← квіткам віддам всі мрії], *обсиплються бажання.* Значення процесуального стану людини, виражене в суб'єктній частині порівняльної конструкції лексемою *обсипатися*, розвинулось як переносне на основі асоціативної подібності з процесуальним станом рослини. Порівняй: *обсипається листя з дерева/ обсипаються пелюстки з квіток.* Така ретроспекція актуалізує фонові знання носія мови й детермінує порівняльну конструкцію (метафора розуміється як стягнене порівняння), що виводить назовні, показує в динаміці сам процес формування переносного значення слова. Наприклад: *Обсипаються бажання, як обсипаються пелюстки з квіток.* Відповідно глибинний смисл, що експлікує свідомість митця, – при цьому з безлічі можливих асоціацій він вибирає власне свої, – певним чином «постачає матеріал» для лексико-семантичного оформлення об'єктної позиції порівняльної конструкції. В ідіюстилі Лесі Українки цікавим є саме оте майстерне поєднання двох напрямків асоціативної думки (у плані розгортання лексико-тематичних зв'язків, з одного боку, та в напрямку згортання метафори й актуалізації фонових знань, з іншого). Таким чином, різними шляхами йдеться до одного результату, яким є створення асоціативного художнього образу. Аналогічний прийом експлікує поетична синтагма *І вірші, мов легкі стрілки, гартує.* З одного боку, слово-об'єкт порівняння входить у текстову асоціативну лексико-тематичну діаду *стрілець / стрілки* (*По мурах одважний стрілець походить*). З іншого боку, його породжує глибинний смисл, який елімінується в результаті розвитку метафоричного значення у слова *гартує* і який експлікує розгорнута конструкція *Поет гартує вірші, як гартують сталь для стріл.*

Текстова підтримка порівняння, що розгортається як відтворення авторського варіанту метафоризації лексеми *падати*, виявляється також у поезії «В'язень»: *Сидить в темниці в'язень самотний. І скрізь блукає поглядом, сумний: То по закуренім низькім склепінню, То по стіні, по брудному камінню. Над головою в нього розпустила Нудьга свої широкі сиві крила. А думка рветься в той широкий світ, – Його вкрива тепер весняний цвіт... «Забудь той світ!*

Міцна твоя темниця!» І думка пада, мов підбита птиця. Знову ж, з одного боку, актуалізується текстова асоціативна діада крила / птиця. З іншого боку, з лексемою-об'єктом порівняння асоціативно узгоджується лексема пада, що номінує ознаку порівняння. Її переносне значення є результатом метафоризації внаслідок згортання порівняльної структури *Думка падає, як падає підбита птиця*.

Використання асоціативного малюнка, зосередженого навколо основи порівняння, – настільки типовий для поетичної техніки Лесі Українки прийом, що він може реалізуватись самостійно, без підтримки контекстного оточення. Так, наприклад, асоціативно, на базі відтворення процесу метафоризації значень одиниць тексту продукується вибір лексико-семантичного наповнення об'єктних компаративних позицій в таких поетичних рядках: *Мрії найкращі в'януть, мов розквітлі в осені квіти* («Шлю до тебе малий сей листочок...»); *Рифми, дочки безсонних ночей, покидають мене, Розмір, неначе химерная хвиля, Розбивається раптом об кожну малу перешкоду* («Уривки з листа»). Для порівняння: *Мрії в'януть, як в'януть восени квіти. Розум розбивається об перешкоду, як хвилі розбиваються об берег*. Однак загалом введення порівняння з опорою на полісемію супроводжується його лексико-тематичними зв'язками з одиницями поетичного тексту.

Можна сказати, що втілені в порівнянні асоціації узгоджуються з «голосом тексту». Проте в поетичній техніці Лесі Українки читачеві відкриваються асоціації, що є результатом її індивідуальної перцептивної діяльності. Основним «породжувальним принципом» у цьому плані виступають споглядально-зорові уподібнення митця, які не фіксуються в лексико-тематичному просторі тексту й потребують реконструювання ракурсу авторського бачення дійсності. Для прикладу, візуальні асоціації є основою введення порівняння в текст поезії «Жіночий портрет»: *Се ж голод серця гнав тебе за тим, у кого в очах діаманти ясні, чий сміх тобі здавався золотим, а кучері були, мов грона рясні*. Цей же принцип простежується в «Уривках з листа»: *Битим шляхом та крутим Їхали ми на узгір'я Ай-Петрі; Вже поминули сади-виногради рясні, кучеряві, Що покривають підніжжя гори, наче килим розкішний*. На «зоровій» основі виникають асоціації, що маніфестують специфіку «внутрішнього зору» поетеси, вводячи в текст нові теми. Так, фокусування у свідомості просторових реалій об'єктивної дійсності позначається на моделюванні внутрішнього життя людини як уявного простору, в який переносяться контури реального буття. Подібно формується мотив розлуки й пов'язані з ним рефлексії в першій поезії циклу «Подорож до моря»: *Прощай, Волинь! прощай, рідний куточок! Мене від тебе доленька жене, Немов од дерева одірваний листочок... І мчить залізний велетень мене*. Зорові асоціації нанизуються одна на одну, формуючи складну систему образів. Наприклад: *То була тиха ніч чарівниця, покривалом спокійним, широким Простелялась вона над селом, Прокидалась край неба зірниця, Мов над озером тихим, глибоким Лебідь сплескував білим крилом* («Мелодії»). Декодування тексту стає аналітичним «розмотуванням клубка» зорових асоціацій: 1) введення образу озера можна мотивувати тим, що з висоти контури села асоціюються з його обрисами; 2) обриси ранкової зірниці на небі можуть нагадувати крило птаха; 3) при сході нового дня крайнебо біліє, що асоціюється з образом саме білого птаха; 4) крізь призму витвореного уявою білого лебедя формується асоціативно-образне переживання чистоти не забрудненого марнотою початку нового дня. У цьому сенсі, як вважав О. О. Потебня, поезія «є тлумачення дійсності, її перероблення задля нових, складніших, вищих цілей життя» [8, с. 332].

В асоціативній канві тексту Лесі Українки зорові асоціації переплітаються з текстовими. Наприклад: *Як горить і мигтить інша зірка! Сріблом міниться іскра чудесна... Он зоря покотилась, – то зірка Покотилась сльозина небесна. Так, сльозина то впала, То плаче Небо зорями-сльозми над нами. Як тремтить тес світло! Неначе Промовля до нас небо вогнями* («Зоряне небо»). Візуальне сприймання руху на небесному просторі можна асоціювати з передачею сигналів, а отже з рухом, необхідним при говорінні як передачі інформації, чим створюється уособлений й одухотворений образ неба (*небо промовля*). Водночас при лексико-семантичному оформленні порівняльної конструкції утворюються пов'язані з текстовими

асоціаціями лексико-тематичні групи, що увиразнюються як асоціативна паралель двох діад, зокрема: *зірка, зоря, зорі / небо та горить, іскра, світло / вогні*.

Перцептивні асоціації, що пронизують поетичний текст Лесі Українки, можуть виступати як осмислення звукової подібності текстових одиниць чи реалій дійсності. Певною мірою це пов'язано з тією гранню Лесиного таланту, яку Микола Зеров визначив як «велика сприйнятливість до слухових вражень, уява, що в ній велике місце належало слуховим образам» [5, с. 385]. Аудіювальні асоціації координуються з текстовими, як-от у поезії «Так я прожила цілу довгу зиму...»: *Там, за вікном, я чую, світ інакший Шумить-гуде, веде свою розмову. І туркіт повозів, і людські голоси, Дзвінки трамваїв, гомін паровозів Зливаються в одну тремтячу ноту, Мов тремоло великої оркестри*. Дві текстові асоціативні паралелі – *шумить, гуде, веде розмову, туркіт, голоси, дзвінки, гомін, тремтяча нота / тремоло та повози, люди, трамваї, паровози / оркестра* – узгоджуються зі слуховими враженнями від дійсності, підтриманими звуковою подібністю лексичних одиниць (порівняй: *тремтяча – тремоло*).

Завершити огляд закономірностей організації асоціативно-вербальної сітки поезій Лесі Українки можна фрагментом з циклу «Подорож до моря», де у складній комбінації представлені як текстові асоціації, так і зорові й слухові образи: *Що біліє отам на роздоллі? Чи хмариночка легкая, біла Геть по небі гуляє по волі? Чи на човні то білі вітрила?...Світло там простяглося від сходу, – очі вабить стяга та іскриста; Корабель наш розрізує воду – І дорога блакитно-перлиста Зостається широка за нами, Геть далеко розкочує хвилі, Що сердито трясуть гребенями, Наче гривами огирі білі*. На білому фоні, що створює «голос тексту», простежуються зорові асоціації (гребні хвиль, що теж білого кольору, нагадують кінські гриви), скріплені звуковою подібністю одиниць тексту (*трясуть – гребенями – гривами – огирі*).

Таким чином, асоціативні зв'язки, що існують у внутрішньому світі поетеси, корелюють з асоціативно-вербальним полем її поетичних творів. На цій підставі окреслюються узагальнення. По-перше, з одного боку, асоціативну канву створює сам текст, а поет, слухаючи «голос тексту» й володіючи мовною компетенцією, вводить у текст нові смисли, що забезпечують формування системи образів. З іншого боку, асоціації генерує внутрішній світ митця, який, спираючись на свій індивідуальний перцептивний досвід, створює свою реальність і презентує власне бачення як зовнішнього, так внутрішнього. По-друге, як текстові, так перцептивні асоціації виявляють тенденцію бути матеріалізованими в структурі порівняльних конструкцій, породження й оформлення яких і виступає тим мовним механізмом, що індикує пов'язане з асоціативністю мовомислення поета.

Репрезентуючи асоціативно зумовлену подібність між реаліями дійсності, порівняння тим самим засвідчують своєрідність світобачення та ідіостилу митця. Адже, як влучно зауважила Н. Д. Арутюнова, «...людина не стільки відкриває подібність, скільки створює її... Особливості сенсорних механізмів та їх взаємодія з психікою дозволяють людині зіставити те, що не можна зіставити, і виміряти те, що не можна виміряти» [1, с. 9]. Що стосується асоціативної канви поетичного тексту Лесі Українки, то проаналізований у статті механізм введення в текст порівняння не претендує на повноту й довершеність з огляду на те, що у творах поетеси простежується тенденція до поєднання в одному контексті кількох порівняльних конструкцій. Для прикладу: *Думки-гадки, мов птахи нічні, Налетіли, тяжкі та сурорі, Ох, непевні ті думи страшні, Наче хвилі у північ на морі!* («Безсонна ніч»); *Мені снились білі лелії, Що хитались в місячному світлі, Мов гадали чарівній мрії, І пишались гордії, розквітлі. І сіяли дивною красою, Мов непевні, чарівничі квіти, І блищали ясною росою, Що горіла, наче самоцвіти* («На давній мотив»). Тому маркована суміщенням порівнянь асоціативно-вербальна сітка поетичного тексту Лесі Українки потребує свого наступного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры / общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М.: Прогресс, 1990. – С. 5-32.
2. Заборна М. С. Асоціативний аспект художньої картини світу Бориса Харчука / М. С. Заборна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. – Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2012. – Вип. 2 (21) 2011-1 (22) 2012. – С. 6-13.
3. Заборна М. Взаємодія синтаксичної та лексичної семантики в синтаксичних конструкціях на позначення асоціативного сприйняття дійсності / М. Заборна // Тенденції розвитку української лексики та граматики. Ч. 1. – Варшава – Івано-Франківськ, 2014. – С. 279-292.
4. Заборна М. Синтаксичні маркери асоціативного мовомислення Богдана Лепкого / М. Заборна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія літературознавство / за ред. д. ф. н., проф. М. П. Ткачука. – Вип. 36. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С. 283-288.
5. Зеров М. К. Леся Українка / М. К. Зеров // Твори: в 2 т. – К.: Дніпро, 1990. – Т. 2: Історико-літературні та літературознавчі праці / упоряд. Г. П. Кочура, Д. В. Павличка. – К.: Дніпро, 1990. – С. 359-401.
6. Кучеренко І. І. Порівняльні конструкції мови в світлі граматики / І. І. Кучеренко. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1959. – 107 с.
7. Мізін К. І. Contra ergo sum, або актуальний лінгвофілософський погляд на природу порівняння / К. І. Мізін // Мовознавство. – 2010. – № 1. – С. 54-67.
8. Потебня А. А. Эстетика и поэтика / А. А. Потебня. – М.: Искусство, 1976. – 614 с.
9. Прокопчук А. В. Категорія порівняння та її вираження в структурі простого речення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02. 01 «Українська мова» // Л. В. Прокопчук. – К., 2000. – 18с.
10. Психология: словарь / под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990.
11. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля – К, 2008. – 712 с.
12. Українка Леся. Поетичні твори / Леся Українка // Твори: в 2 т. – К.: Наук. думка, 1986. – Т. 1: Поетичні твори; Драматичні твори / упоряд. і приміт. О. Ф. Ставицького. – К.: Наук. думка, 1986. – С. 30-288.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2016 р.